

Postfolkets dagbok 14 maj 1991

av Sven-Rune Johansson

Nordiska museet genomförde 1991 tillsammans med Riksförbundet för Hembygdsvård ett projekt för att få så många som möjligt av hela svenska folket att skriva dagbok den 14 maj 1991. Arrangörerna inbjöd också andra intressenter, bl a Postmuseum, att delta i projektet, något som Postmuseum gärna ställde upp på. Man fann att det skulle vara ett utmärkt tillfälle att få reda på vad postfolk gjorde under en "helt vanlig dag".

Postmuseum skickade därför under mars och april 1991 ut ett upprop till samtliga postanställda och postpensionärer med inbjudan och uppmaning att skriva dagbok den 14 maj. Uppropet gick bl a ut i alla postala tidningar och facktidsskrifter. En del postregioner och postkontor hakade på och gjorde egna upprop till sina anställda.

Uppropet

Det var alltså en "Postfolkets dagbok" som skulle skrivas. I uppropet stod:

Föreställ dig att 2 000 svenskar hade skrivit vad de gjorde den 14 maj 1691. Vilken otroligt intressant läsning. Det räcker med att folk skrivit om vad de gjort 1951 för att det skall vara spännande. Ja, det är till och med roligt att läsa dagboksanteckningar från igår. Ge kommande generationer möjlighet att veta hur vi år 1991 levte, arbetat och tänkt en vanlig dag. Ju fler som skriver desto bättre. Då bildar rösterna en kör och dagboksskrivandet bidrar till framtidens historieberövning av Sverige.

Berätta om en vanlig dag

Även helt vanliga dagar händer det mycket. Vi väljer kläder, men inte vilka kläder som helst. Vi äter, men bara en viss sorts mat. Vi kanske arbetar, och har åsikter om arbetet. Ja, vi har en mängd tankar, som snabbt glöms bort. Allt

SVEN-RUNE JOHANSSON är född i Kristinehamn 1928. Efter 42 år i Posten, varav de flesta i olika funktioner inom Postens frimärksavdelning, senare Posten Frimärken, pensionerades han 1991. Han är styrelseledamot och sekreterare i Postmusei Vänner sedan 1979.

detta vi tycker är så vanligt och självklart, är egentligen märkvärdigt och unikt.

Det kan vara långt eller kort, handskrivet eller maskinskrivet. Du kan vara ung eller gammal, sjuk eller frisk. Kort sagt: alla kan skriva, och vi bryr oss inte ett dugg om ifall dagboken från den 14 maj är tjugigt formulerad eller ej. Bara du skriver. Här är några stolpar, men kom ihåg, du får skriva precis som du vill.

- Börja gärna med en kort beskrivning av dig själv. Tala sedan om vad du gjort under dygnet. Ju fler detaljer desto bättre.
- Beskriv dina kläder, din omgivning och vad du ätit. Om du åkt någonstans och i så fall hur.
- Beskriv vad som hänt på din arbetsplats eller i hemmet, vad du gjort och hur du upplevt det.
- Berätta om människor du mött och vad ni talat om. Du kanske varit bortrest – i tjänsten eller på semester. Du kanske har varit ensam eller legat på sjukhus.
- Har du handlat under dagen? Gjort något på kvällen, sett vissa TV-program eller något annat?
- Har det hänt något under dagen som gjort dig speciellt glad, besviken eller ledsen? Är det något annat som upptagit dina tankar? Berätta så mycket du kan och vill.
- Till sist, berätta om detta var en typisk vardag för dig eller om den var ovanlig på något sätt.

De här stolparna var det många som använde, mer eller mindre. En del skrev mycket kort, andra avsevärt längre. Dagböckerna för den 14 maj varierar alltså i längd, från en knapp A4-sida till som mest 30 handskrivna A4-sidor.

Hur många skrev dagbok?

Postmuseum fick in sammanlagt 280 bidrag med dagboksanteckningar från postanställda, 206 från kvinnor och 74 från män. Alla åldrar finns representerade, från tonåringar till "gamla" pensionärer. Likaså finns alla olika "yrken" i Posten företrädade; administratörer, brevbärare, kassapersonal, lantbrevbärare, lokalvårdare, postmästare, sorterare etc.

Av de 206 kvinnliga dagboksskrivarna var 46 från storstadsregionerna Stockholm, Göteborg och Malmö medan 160 kom från övriga Sverige. Bland männen var 21 från storstadsregionerna och 53 från övriga landet. Totalt skrevs 852 sidor eller i genomsnitt tre sidor per deltagare.

Vad skrev man om?

Jag har i mars 1994 läst dagboksanteckningarna från den 14 maj 1991, alltså med nära tre års perspektiv. Det var en mycket intressant läsning, redan historia. Själv var jag i maj 1991 mitt uppe i arbetet att avsluta mitt aktiva liv för att gå i pension den 1 juni.

En del har följt upppropets "stolpar" (se ovan) medan andra har gjort mycket personliga dagböcker och berättat om sina tankar, sina fina eller smärtsamma minnen eller sina synpunkter på det man ansett bra – eller dåligt. Några dagböcker visar verkligen att det finns skickliga författare/skribenter bland Postens personal.

Genom den här presentationen har jag försökt ge en bild av vad vi postanställda och postpensionärer hade för oss den 14 maj 1991. Jag har valt att redogöra för olika rutiner och händelser utan att följa upppropets stolpar.

Dagen börjar

De flesta börjar sin dagbok när väckarklockan ringer eller när man vaknar av sig

själv. Tidpunkten varierar avsevärt. Någon går upp "mitt i natten" för att dela ut dagstidningar före jobbet på Posten, andra har semester eller är kompensationslediga, en del är på kurser eller utbildning, inom jobbet eller för facken, åter andra är pensionärer som helt disponerar sin tid men ändå vaknar tidigt.

De flesta börjar dagen med ett hälsosamt morgonmål som filmjolk eller yoghurt med olika typer av müsli. Praktiskt taget alla anser morgonmålet som det viktigaste på dagen, det ger en bra start på dagen.

En norrländsk postkassör skriver "Tänk att få vakna frisk och kry varje morgon. Ha ett jobb, som man trivs med, nu som depensionär efter 41 års heltid. Kunna vara hemma och pyssla om de sina. Gå till jobbet och känna att man gör nytta, träffa kompisar och trevliga kunder". Det citerat är ett exempel på hur man upplever sin situation.

Resor till och från jobbet

Det är mycket olika förutsättningar för resor till och från arbetet. De som bor i storstadsområdena har för det mesta lång väg och reser kommunalt. Det finns naturligtvis undantag, sådana som åker bil därför att de har mycket oregelbundna tider eller bor så att det inte finns några bra förbindelser.

När det gäller resor och restid har de som bor utanför storstadsområdena en klar fördel. De bor i allmänhet så att de kan gå eller cykla till arbetet eller har en relativt kort sträcka att köra bil. Många som har familj kombinerar arbetsresan med att lämna barn på dagis.

Kläder

Många har beskrivit hur man klädde sig den här dagen. Åtskilliga har uniform men klädseln anpassas till det arbete man har.

Kassapersonalen på postkontoret i Knivsta visar sina nya profilkläder. Foto: Sven Tideman.

Kassapersonalen har någon månad tidigare fått profilkläder som man i allmänhet använder och är mycket nöjd med. Några kvinnliga kassörer skriver att de skulle uppskattat om det också ingått långbyxor i profilkläderna med tanke på den typ av rörligt arbete man har i kassan.

Familjesituation

De flesta berättar om sina familjeförhållanden, hur gammal man själv och eventuella familjemedlemmar är, om man är ensamstående – med eller utan barn – om man har familj och hur stor den är, vad maken/makan – sambon arbetar med, hur man bor. Och många pensionärer berättar om sina barnbarn – dessa fantastiska barnbarn som någon så träffande kallat "livets efterrätt".

För barnfamiljerna är det helt andra förhållanden än för dem som är ensamstående eller har vuxna och utflugna barn. I familjer med barn tar det mycket tid att lämna och hämta barnen på dagis, att se till att barnen kommer till skolan eller till

fritidsaktiviteter. Man kan också skönja en annan ekonomisk situation hos många barnfamiljer än för dem som har vuxna och utflugna barn.

Alla pensionärer som har förmånen av att vara friska och krya berättar genomgående om att de har en bra situation med mycket aktiviteter och frihet att disponera sin tid. Man njuter i allmänhet av att ha blivit pensionär. Ganska mycket tid ägnas åt att läsa tidningen, framförallt lokaltidningen, och att lyssna på radio. Många pensionärer har barnbarn som ger stor glädje och det gäller speciellt dem som har förmånen att ha dem på nära håll. Det upplevs som mycket positivt att kunna ställa upp som barnvakt.

Hälsan

Tyvärr finns det en del som har mer eller mindre allvarliga och besvärliga krämpor. Det gäller kanske framförallt de äldre pensionärerna. De som är friska och aktiva skriver ofta att man är tacksam för att få vara så pigg och kry.

Vädret

Det märks att vi lever i ett mycket avlångt land. De som bor i södra delen av landet beskriver hur långt våren har kommit, man klipper t ex gräsmattorna. I de norra delarna däremot har träden knappt fått "musöron". Vädret den här dagen var ganska bra i söder medan de norra delarna hade det kyligt och i vissa områden dagsregn, ibland snöblandat.

Lantbrevbärare

De lantbrevbärare som skrivit dagbok är genomgående mycket positiva. De trivs med sitt arbete och med de kontakter de får med sina kunder. De känner glädje över att kunna hjälpa och de känner att de gör det möjligt för många gamla att bo kvar i sina hem. På många ställen bjuds de på kaffe och de hinner också med att prata med de flesta som de besöker eller som står och väntar på dem vid postlådan. Lantbrevbärarna berättar också hur de uppskattar närheten till naturen och hur de ser djur och växtlighet på sina turer. I södra Sverige är det ganska tätt mellan stoppställena medan det längre norrut är betydligt glesare mellan kunderna.

En lantbrevbärare är politiskt aktiv i sin kommun och beskriver hur mycket tid det tar. Hon hinner med jobbet, familjen i form av sin pensionerade make, utflugna barn med barnbarn och politiska aktiviteter. Den här dagen representerade hon kommunen vid en förhandling med lärarna. På kvällen var det rundvandring i ett naturområde som man ville visa politikererna. Denna dagboksskrivare sammanfattar sin dag så här: "Detta är nog en mycket typisk dag för mig. Posten, politiken, familjen."

En annan lantbrevbärare sköter jobb, familj och arbetar aktivt på fritiden för att vi skall bli friskare utan drogproblem.

En skriver i sin dagbok att i lantbrevbä-

rarjobbet "följer man barnen från tiden i mammas mage upp till den egna familjen". Där står också "Vivi, som bor så vackert långt in i skogen, får paket i dag. Hon har kokat ärtsoppa, den har blivit för salt, säger hon, du kan väl smaka och se om den går att äta. Jag får en slev på en tallrik, den är i saltaste laget, men jättegod. När jag tömt tallriken, går jag ut i köket och tar en slev till. 'Tänk vad bra det är med lantbrevbärare, säger Vivi, nu vågar jag bjuda min man på ärtsoppa när han kommer hem.' Skogen är så underbart vacker, bokarna håller på att grönska, våren har dröjt länge i år. Undrar om storken går kvar i Bivaröd, han har varit där två veckor. Jo han går kvar och plockar på åkern."

Postkassör

Den här dagen skriver många kassörer om att de har fått information om aktuella nyheter:

Rabattfrimärkena som börjar säljas följande dag, utbetalning av skattetvångssparande och extra insättning på allemanssparande.

Det här året ändrades bestämmelserna för användning av rabattfrimärken så att ett rabattfrimärke bara gäller för brev upp till 20 g (i stället för tidigare 100 g). Detta återspeglas i flera dagböcker där man redogör för hur kunder kommit in och "protestat", något som kassörerna har lätt att instämma i men måste försvara.

De flesta postkassörer som skrivit dagbok trivs med sitt jobb även om man har synpunkter på vad som sker. Flera tycker att det är för mycket förändringar och en skriver "Det känns jämt som om det går åt för mycket energi att leva upp till de ständiga förändringarna, så det verkliga arbetet sköts inte som jag skulle önska. Måste det vara så i dagens samhälle? Samtidigt ökas ju ständigt kraven på oss och vi behöver energin till att prestera mera. Någon gång kun-

de vi väl få stanna upp och arbeta med funna rutiner – nej då är det dags med nyheter igen”.

Någon har en annan infallsvinkel på det som kommer ”uppifrån” apropå försäljning av de nya rabattfrimärkena. ”Uppgift skall lämnas varje dag och i varje kassa på hur mycket vi sålt som går under beteckningen ’Stödprodukter för Brev och Paket’. Eftersom vi aldrig får veta varför, tror vi alltid att man hittar på olika statistiska uppgifter för att hålla den administrativa personalen med jobb. – – – Från och med i morgon skall vi alltså sortera och räkna kuponger och sedan skicka dem till Stockholm. Undrar om de skall kontrollräknas där? – – – Vi skall sälja massvis med rabattfrimärken. Vi skall givetvis slå fjolårets rekordförsäljning men vi får bara sälja fyra häften mot varje kupong. Det är klurigt det.”

En kassör karakteriserar just den här dagen som K:nas dag: Kris med folk, Kö, Kaotiskt på Posten. Men hon klarar naturligtvis av problemen så att kunderna märker så lite som möjligt.

Gemensamt för kassörer och lantbrevbärare är att båda grupperna sätter kundkontakterna i främsta rummet som glädjämne och tillfredsställelse. Kassörerna tycker ibland att det finns för lite tid att prata med kunderna, det varierar naturligtvis med storleken på postkontoren och orterna där man arbetar. Det är mycket lättare att få tid att prata med kunderna på mindre orter, där kunderna ofta är mindre jäktade än på större orter.

En kassör på ett litet landsortskontor skriver: ”Ensam på posten. Dagens höjdpunkt en gammal gumma. Öppnar min glaslucka, hjälper henne att skriva. Som tack en klapp på handen och ’Du är snäll’. Sådant värmer”.

Samma kassör berättar om en annan kund: ”Min trogne kund en alkoholiserad herre kommer för att hämta pengar. Han går alltid raka vägen till Konsum, som är utlämningsställe för Systembolaget. Har nog en stående beställning, vem skulle vilja byta?”

Den 14 maj får en del sin pension. En kassör berättar: ”En kund klagar över att

Köer på postkontoret i Nordstan, Göteborg. Foto: Ove Kaneberg.

han inte kan få hela pensionen i 1 000-lappar. 'Vet ni inte att det är pension idag?'. Försöker tala med honom att sätta in pengarna, men det vill han absolut inte, då tar Allan Larsson (finansministern) så mycket i skatt. Han kanske behöver dem, försöker jag skämta. 'Har jag inte hört att pensionärer inte kan ha pengar på banken dom närmaste två åren?' Vad gör man? Skrapar ihop 1 000- och 500-lappar, kunden går med gott humör".

På ett postkontor kommer Sparbanken och lämnar in 90 säckar med mynt, något som ger mycket extra tungt arbete.

En kassör avslutar beskrivningen av sin dag så här: "Fullständigt urblåst!!!! En oerhört normal dag! Men jag bara älskar mitt jobb!!!!"

Utbildning och konferenser

Flera administratörer, kassörer och fackligt arbetande är på utbildning eller konferenser. Några får lära sig den nya generatio-

nens kassamaskiner, en annan deltar i en referensgrupp för nya uniformer och åker till ett sammanträde i Stockholm medan det är postmästarkonferens på Danmarksbåten Stena Danica för ett distrikt i Göteborg. Andra åter berättar att de har fackligt uppdrag, t ex facklig utbildning eller revision av fackklubbens årsredovisning.

Aktuella händelser

Tidningsläsning på morgonen och att följa med vad som händer genom radio och TV är normala rutiner för de flesta. Den här dagen är det framförallt två saker man tar med i dagboken.

Den ena är att man på radionyheter på morgonen och förmiddagen hört att polisen lyckats gripa de två mycket omskrivna och omtalade internerna Joan Ursut och Martens Imandi, som rymt från Kumlafängelset några dagar tidigare. De greps i närheten av Arboga. Den händelsen har nästan alla tagit med i dagboken. Man

Posten får konkurrens av City Mail, vilket kommenteras i en del av dagboksanteckningarna. Foto: Sven Tideman.

*För de flesta var den 14 maj 1991 en vanlig arbetsdag. Postgirot var inget undantag.
Foto: Sven Tideman.*

uttrycker stor lättnad att polisen lyckats och många frågar sig hur deras rymning kunde genomföras.

Den andra aktualiteten som väldigt många redogör för är den utfrågning av de fyra borgerliga partiledarna som TV hade på kvällen.

Det hade också kommit en uppstickare och konkurrent till Posten, City Mail, vilket kommenteras i en del av dagböckerna.

Intervjuer

Dagboksanteckningarna kompletterades med intervjuer, något som gjordes av både Nordiska museet och Postmuseum. Inom Posten intervjuades en chaufför och en förman på Tomtebodan samt en anställd på Postgirot.

Vad hände med alla dagböcker?

Postmuseum registrerade de inkomna dagböckerna och alla som medverkat fick ett

tackbrev. Man lottade också ut 10 priser bland dem som deltagit.

Dagböckerna har kopierats på arkivbeständigt papper, som rätt förvarat håller i minst 1 000 år. Originalen och en kopia förvaras hos Postmuseum medan en kopia har överlämnats till Nordiska museet för att ingå i deras insamling av dagböcker. Det finns däremot just nu inte några planer på att publicera dagböckerna.

På Postmuseum säger man att det svåraste i museimannens yrke är att bedöma vad som blir intressant i en framtid. Men man anser att de hörn av verkligheten som speglas genom dagböckerna kommer att bidra till att ge framtidens utställningar och böcker liv och temperament.